

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

«Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К.Д. Ушинського»

Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської
ради Одеського району Одеської області

Одеський приватний заклад освіти «Тіква-Ор Самеах»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

«МОДЕРНІЗАЦІЯ

**ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ
ОСВІТИ»**

Одеса - 2024

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано до друку Вченою Радою

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

Протокол № 11 від 29 лютого 2024 р.

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 26-27 лютого 2024 року). Редколегія: І.А.Княжева, Т.І.Койчева, Т.Ю. Осипова, О. А. Галіцян, І. О. Бартенєва, І.С.Артемьєва, О.П.Ноздрова, П.П.Кинєва. Одеса: Університет Ушинського, 2024. 204 с.

Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів.
Відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

© Кафедра педагогіки Університету Ушинського, 2024

© Нерубайський академічний ліцей № 1 Нерубайської
сільської ради,

Одеського району Одеської області, 2024

© Одеський приватний заклад освіти «Тіква - Ор
Самеах», 2024

2. Сидоренко Т. Творчість у діяльності вчителя // *Рідна школа*. 2001. №5. С.55-57.

3. Сисоєва С.О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня. Київ, 1998. С. 365-370.

Тягнирядно Є.В.

*к. пед.н., доцентка, професорка кафедри мовної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ВИМОГИ ДО ТЕКСТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Анотація. У статті схарактеризовано мовностилістичні вимоги до текстів нормативно-правових документів. Зазначено їх ознаки, логічні вимоги до змісту документів, які повинні відповідати сучасному рівню правових знань.

Ключові слова: нормативно-правові документи, зміст юридичного мовлення, мовностилістичні вимоги.

Вступ. Мова нормативних документів є частиною письмової юридичної мови. Це соціально та історично зумовлена система засобів, способів і правил словесного вираження понять, категорій, нормативних положень.

При створенні нових норм, положень особлива увага має приділятися окремим мовним засобам (реченням, словам, абревіатурам, юридичним фразеологізмам тощо).

Мова та текст нормативних документів мають характеризуватися такими найважливішими ознаками: правильністю, тобто відповідати літературним нормам, що діють у мовній системі (орфоепічним, орфографічним, лексичним, морфологічним, синтаксичним, стилістичним, пунктуаційним);

- змістовністю, яка передбачає глибоке осмислення проблеми, теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми, різнобічне

та повне розкриття теми, проблеми й уникнення зайвого; послідовністю, тобто логічністю та лаконічністю думок;

- багатством, що передбачає використання різноманітних засобів вираження думок у межах офіційно-ділового та наукового стилів, уникнення невиправданого повторення слів, однотипних конструкцій речень;

- точністю, яка залежить від глибини знань та поінформованості упорядника нормативного документа, а також від його активного словникового запасу. Виражаючи власні думки, слід добирати слова, які найбільш відповідають висловлюваному змісту;

- виразністю, для досягнення якої слід виділяти найважливіші місця висловлювання і виражати ставлення до предмета;

- доречністю та доцільністю, яка залежить від того, наскільки повно й глибоко оцінюється проблема, ситуація, інтереси, стан тощо.

Результати та обговорення. Зміст юридичних документів повинен викладатися грамотно. Писемна мова вимагає чітких синтаксичних конструкцій, суворого дотримання стилістичних норм і правил граматики. Власне мовна грамотність означає дотримання норм орфографії, пунктуації та граматики. Фактично ж вимога грамотності набагато ширша: крім власне мовного, існує професійно-мовний і комунікативний рівень грамотності. Всі терміни, спеціальні поняття, конструкції, що сформувалися під впливом особливостей професійного мислення, повинні відповідати сучасному рівню правових знань, вживатися лише тоді, коли вони справді необхідні. Комунікативно грамотний текст повинен унеможливити різне осмислення одного й того самого тексту. Тільки тоді текст буде однозначним. Між іншим, однозначність самі юристи нерідко називають однією з першорядних і важливих ознак юридичного мовлення [6].

Текст документа повинен бути зрозумілим. Зрозумілість письмового тексту також залежить від виразності шрифту (розбірливості почерку, розмірів абзацних відступів, кількості різних графічних виділень). Текст важко читається, якщо в ньому багато помилок, помарок, підкреслень, неоднакових інтервалів між словами, різних шрифтів [4].

При складанні юридичних документів необхідно постійно пам'ятати, що неправильне написання слів, словосполучень, неузгодженість відмінків речень і відмінкових закінчень, відсутність необхідних розділових знаків чи їх неправильне застосування, орфографічні, синтаксичні, пунктуаційні помилки ускладнюють зрозумілість тексту юридичного документа, створюють погане враження.

Мова офіційних документів абстрагується від індивідуальних мовних особливостей людей, що вимагає певної формальності мови, застосування стандартних термінів, усталених мовних конструкцій із суворо встановленими правилами їх тлумачення [2].

Формальність мови юридичних документів досягається використанням стандартних мовних зворотів. Стандартність офіційного мовлення виявляється по-різному: у повторенні одних і тих самих фраз і слів, синтаксичних конструкцій, у застосуванні лексичних і граматичних штампів.

Стандартні звороти, що вживаються при викладі норм права, слід розглядати як достоїнство офіційно-ділового стилю, адже незмінність викладу (тотожність, ідентичність) у викладі норм права сприяє однаковою розумінню та застосуванню юридичного документа, єдності законності. Зокрема, розрізняють загальнодокументальні (сімейний стан, грошові засоби, письмова форма документа) та власне юридичні (укласти договір, юридичні сторони, погодження сторін) стійкі звороти [3].

У правовій сфері спілкування необхідно вживати юридичні кліше, які обумовлюють точність найменування

понять, і уникати штампів, які порушують такі вимоги юридичної техніки, як точність, чіткість, стислість, стандартність.

Важливим правилом юридичної техніки є необхідність використання у тексті правового акту простих і зрозумілих термінів, які повинні відповідати тому змістові, який вони мають у літературній мові, законодавстві України, у спеціальних науках. Термінологія актів нижчого порядку не повинна відходити від термінології, яка вживається в актах вищого порядку, з якими вони пов'язані. Саме терміни, що позначають певні поняття, здатні найбільш точно формулювати правові приписи, виражати волю укладача документа.

Недоліком юридичного документа є вживання в ньому полісемії, синонімії й омонімії термінів.

У межах юриспруденції термін не повинен мати синонімів, які необхідні для додаткової експресії, не може бути багатозначним, оскільки точне висловлювання має величезне значення. Проте синонімія використовується у мові законодавчих та інших нормативно-правових актів (напр., у Кримінальному кодексі України вжито підробка (ст. 158), підроблення (ст. 160), фальсифікація (ст. 226). Хоча інколи вживання синонімів дозволяє уникнути повторів у тексті юридичного документа (напр., підозрюваний має право, підозрюваний вправі). Використання синонімів повинно бути продуманим, виваженим, обережним, щоб їх наявність не викривила зміст юридичного документа [3].

Якщо одне поняття називається різними термінами, вони переважно є абсолютними синонімами, тобто тотожними за значенням і стилістичним забарвленням (наприклад, асиміляція — уподібнення). Якщо ж одне й те саме слово вживається у різних термінологічних системах, то ці слова виступають як омоніми: напр., корінь (математичний термін), корінь (філологічний), корінь (ботанічний), корінь

(стоматологічний). Правило щодо однозначності термінів має універсальний характер і повинно поширюватись на мову юридичних документів.

У правовому тексті важливо забезпечити однозначне використання юридичних термінів, цілком неприпустимо вживати різноманітні слова для позначення одного й того самого поняття. Зрозуміло, що в одному юридичному документі один і той самий термін не може мати різний зміст, тому що це неминуче викликає суперечності, різноманітне тлумачення цього терміна на практиці [6].

Не слід замінювати спеціальні юридичні терміни (напр., преюдиціальність) їх словесними визначеннями (напр., «один із наслідків вступу в законну силу вироку, рішення суду»). Це значно ускладнювало б зрозумілість тексту.

Отже, термін повинен: а) бути моносемічним, тобто мати одне значення; б) співвідноситися з певною логіко-понятійною сферою; в) бути сталим і зберігати свій особливий зміст у кожному новому юридичному документі; г) значення одного терміна не повинно визначатися за допомогою іншого спільнокореневого, який сам визначається через перший (громадянин України — це громадянин, який має громадянство України); г) бути стилістично нейтральним, не мати експресії та конотативних значень (з відтінками урочистості, фамільярності) [7].

Своєрідним елементом мови права є терміни-аббревіатури. Необхідно відмовлятися від надмірного вживання термінів-аббревіатур, а також скорочень, утворених з двох і більше слів (капбудівництво, промбудтрест, УкрНДПСВД і т. п.). Не слід вживати скорочень слів, окрім загальноновживаних (ЦРЛ — Центральна районна лікарня; міжрайпрокурор; ЧОБТІ — Черкаське обласне бюро технічної інвентаризації — не провело інвентаризації). Необхідно писати не МЮ чи Мін'юст, а Міністерство юстиції, не МФ або Мінфін, а Міністерство фінансів.

Висновки. Зрозуміло, що доступність змісту документа досягається передусім простотою словникового запасу; вживана термінологія повинна бути також якомога простішою з огляду на складність предмета, що трактується. Останнім часом іншомовна лексика все активніше застосовується у праві. Використовувати іншомовні слова можна лише тоді, коли вони не мають відповідного слова в українській мові або отримали міжнародне визнання (напр.: бланк, кредит, диспозиція, делікт, патент, кодифікація, інструкція тощо). Проте бажано в юридичних документах не зловживати іншомовною термінологією.

Загальним принципом викладу нормативно-правових та індивідуальних правових текстів є відсутність у них жаргонної й іншої просторічної лексики. Правові положення та основні думки слід розташовувати у головних реченнях. У юридичних документах рекомендується дотримуватись такого порядку: спочатку описувати умови, за яких починає діяти норма права, далі — ознаки діяння, що відбулося за даних умов, а вже потім — можливі заходи державного впливу у випадку невиконання вимог цієї норми [5].

Література

1. Бибик С. П. Ділові документи та правові папери. Харків : Прапор, 2012. 493 с.
2. Гиляка О. Юридичний документ: особливості та законодавче виконання. Вісник Національної академії правових наук України. 2014. № 3. С. 165-171.
3. Головач А. С. Зразки оформлення документів: для підприємств та громадян. Донецьк : Сталкер, 1997. 352 с.
4. Зразки основних кримінально-процесуальних документів досудового провадження: практ. посібник / В.В. Рожнова, Ю.І. Азаров, В.Г. Фатхутдінов. За заг. ред. В.Г. Фатхутдінова. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2009. 188 с.

5. Красницька А. В. Правозастосовні помилки у текстах процесуальних актів кримінального судочинства. Судова апеляція. 2013. № 1. С. 28-33.

6. Логічні вимоги до змісту документа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1874011151492/dokumentoznavstvo/logichni_vimogi_zmistu_dokumentu.

7. Рішення Конституційного Суду України від 22 квітня 2008 року (про мову судочинства) // *Офіційний вісник України*. 2008. № 33. Ст. 1102.

Кібіч Денис Олександрович,
*здобувач наукового ступеня доктора філософії,
аспірант кафедри педагогіки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса,
Україна.*

*Заступник директора з навчально-виховної роботи,
учитель образотворчого мистецтва,
Одеський приватний заклад освіти “Тіква Ор - Sameax”,
м. Одеса, Україна.*

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ УСПІШНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розглянуто ключові аспекти творчого розвитку учителя образотворчого мистецтва в контексті Нової української школи. Досліджено педагогічну практику, що сприяє успішному впровадженню творчих методик та прийомів у навчальний процес.

Дослідження спрямоване на вивчення ключових аспектів творчого розвитку учителя образотворчого мистецтва у контексті Нової української школи. Робота аналізує важливі аспекти педагогічної практики, що сприяють успішному професійному